

Merza József

Annavölgyi emlék

(III. rész)

5. Értelmiséget az egyháznak!

Nagy baj, nagyon veszélyes dolog, ha egy társadalom vezető rétege irányvesztésről, értékzavarról, a morális ítélőképesség hiányáról panaszkodik. A tudomány halála, ha a tudós anyagiassá válik, a múzsa is elnémul, ha a költő másodállást vállal. (1) Vajon nem az-e a baj, hogy minden társadalmi átalakulás ellenében megőrizzük a múlt egy téves beidegződését? Azt, amit Bibó István oly világosan elmondott: az önmagát értelmiségi-nek nevező réteg nem látja valódi helyét, feladatát. Akár Franciaországban, akár a Szovjetunióban „úriemberen” elsősorban nemest értenének, középosztályon elsősorban középvagyónú polgárt, értelmiségin azonban különleges szerepkört betöltő embereket, akiknek akár kiváltságos, akár közepes, akár alacsony az életvitele, helyüket elsősorban az értelmiségi szerepkör határozza meg. Az úr hűbéri-rendi jelenség, a középosztály kapitalista-osztálytársadalmi jelenség, „az értelmiség örök emberi szerep”. „Az értelmiségi réteg mai legkeservesebb sérelmei” – írta Bibó 1947-ben – „jellegzetesen a helyét vesztett úr sérelmei: a cselédek tiszteletlenek, a házmesterné beszüntette a kezét csokolomot, egyes szakmunkásoknak nagyobb a fizetésük, mint a diplomás közalkalmazottaknak stb. ... Mindez azért lehet így, mert a magyar ... értelmiség nem a tanult földművest, a remekelő kézművest, a kiváló szakmunkást érzi legközelebbi rokonának, hanem az uraknak azt a változatos skáláját, amely a vidéki földbirtokoson kezdődik, az úri színhámason végződik, s magában foglal mindenkit, aki életét és helyét a világban ... rangra alapozza, nem pedig a maga személyes, szakmai teljesítményére.” (2)

Nem állítom, hogy Bibó szavai változtatás nélkül érvényesek minden mai helyzetre. Két lényeges észrevételt azonban kiemelek azért, hogy összegyűjthessem egy építő magatartás ismérveit. Az egyik mozzanat azt fejezi ki, hogy foglalkozásokkal és rangokkal szemben értelmiséginek lenni örök emberi szerep: értelemmel fordulni a világ felé, megérteni és ala-

kítani azt, még ha ez utóbbit szó szerint nem mondja is a szöveg. Túllépni a foglalkozás korlátain, s értelemmel gondolni át a természet és társadalom problémáit. A jól kvalifikált, de szellemi képességeivel rabszolga- vagy bérmunkát végző ún. értelmiségi tehát nem értelmiségi, mert ő is csak termel, de igazában nem alkot. Az értelmiségi meghatározásában tehát nem az egyszer megszerzett diploma a döntő, nem a besorolás, az íróasztal vagy a fehér gallér, hanem az értelem bírása és használata. Nem csodálom tehát, hogy a jövő szempontjából optimista Vitányi Iván majd negyven évvel később attól a Gramscitól kölcsönzi a terminológiát, aki az értelmiség legfőbb kritériumát az értelemben látta. Az a gondolkodó ugyanis, aki az emberiség jobb sorsáért küzd, legyen az Gramsci, Bibó vagy Vitányi avagy Veres Péter, felismeri, hogy az önzetlen harcban kik az ő rokonai, harcostársai. „A tiszaladányi parasztokban, elsősorban a Csikai testvérekben, olyan embereket ismertem meg, akik különböztek mindattól, amit addig parasztnak tudtam. Okos, tájékozott, művelt emberek voltak, többet olvastak, mint nem egy értelmiségi, világosan látták a társadalmi problémákat, nyíltan és őszintén beszéltek.” „Megismertem őket, s én, az úrifü, egyszerre úgy találtam, hogy inkább tartozom hozzájuk” – így Vitányi. (3)

„Nagy gondunk, hogy a burgenlandi magyarságnak nincs értelmiségi rétege” – mondja Szeberényi Lajos történész-tanár, a burgenlandi magyar népcsoport Nemzetiségi Tanácsa elnökhelyettese. „Márpedig egy kisebbségi népcsoport fejlődése attól is függ, milyen széles értelmiségi réteget tud magáénak. Enélkül meggyöngyül az ellenállóképessége” (4) – fűzi hozzá a riporter. Megtoldom: nemcsak egy kisebbségi népcsoport, nemcsak egy kis ország, nemcsak egy nagy ország, hanem az egész világ fejlődése függ attól, van-e értelmisége, van-e tíz igaz, önzetlen embere. Van-e elítje, amely tudja, mit akar tenni, s amely minden másnál fontosabbnak tartja, hogy megtegye azt, amit tenni kell. Nem sandít sem jobbra, sem balra, pénzre vagy megtiszteltetésre, formákra és elismerésre.

Eposzt akar írni, és nem pénzért szonettet, ívhonoráriumért regényt. Semmiért sem szabad lemondani a belső hit ápolásáról, a belső hit szellemében való életről. Amikor az eliten, a gondolkodó, vezetésre hivatott értelmiségi rétegen „elhatalmasodik az az érzés, hogy mindenekfelett az emberek színe előtt kell helyt állnia”, akkor ereje gyengül, a gazdag és teljes emberi élet lehetőségei lassan bezárulnak előtte. Mert „amíg teljesítőképessége töretlen, addig úgy érzi, hogy mindenekelőtt nem az emberekkel, hanem azokkal az értékekkel szemben kell készenlétben lennie és számot adnia, amelyeket képvisel”. (5) Csak megzavarodott társadalmi viszonyok között fordulhat elő, hogy az addigi elit más rétegek életformája, kiváltságai után vágyakozzon.

Az is döntő, hogy a gondolkodó elit tud-e táborot gyűjteni, akármekkora is. A lényeg az, hogy van-e közössége, van-e közösségi ellenőrzése, van-e gondolati magvainak közösségi termőföldje, van-e alkotó kritikájának belső kritikája? Felerősíti-e az eszme hangját, hogy messzire hallatsszék? Szenzációs dolog ez: „Pesten jártam, azt is megtapasztaltam, hogy másutt is vannak hasonló csoportok: egy nagyobb mozgalomba tartozom tehát, amelynek közösek az eszméi és a céljai. Ment az ember az utcán egy Veres Péter-kötettel vagy egy Bartók-kottával a hóna alatt – és megszólították: ha én láttam ilyet, én szólítottam meg másokat. Első pillantásra testvért láttunk egymásban, akivel összetartozunk.” (6)

Amikor az eszme felfut, akkor testvéreket és tanítványokat keresünk. A megbecsülés hiányáról való panaszkodás nem az emelkedő ág jellemzője. Aki egyszer valódi, élő közösség tagja volt, az soha nem feledi azt, később is, ha másképp is, de megvalósítandó modellként nézi, reménye van benne. Érdemes egy hosszabb szakaszt idézni Vitányi ebbéli tapasztalataiból.

„Valaki azt javasolta, menjek el a KIE-be. El is mentem, és itt kerültem először olyan közösségbe – a családon kívül –, amellyel azonosítottam magam.

A Keresztény Ifjúsági Egyesület kiskunhalasi szervezete akkor ala-

kult. Egy Péter Balázs nevű fiatalember szervezte, foglalkozására nézve cipészsegéd, akinek négy polgárja volt, semmi több. Az ifjúsági vezetésre sem képezték sehol, mégis jól csinálta. ... Volt egy kis székházféle, ... ott jöttünk össze, hetente kétszer-háromszor, olykor még többször. A KIE alapelvei szerint mindenki tag lehetett: diák, iparos- és parasztfiú, még csak az sem volt feltétel, hogy protestáns legyen (valóban voltak más vallásúak is, de ezt soha senki nem firtatta). Mindenki egyenlő volt. Az első hely, ahol nem kellett magamat úri-fiúnak éreznem, mert a különbözőségemre nem figyeltek oda, meg volt engedve. Legfeljebb az következett belőle, hogy nekem többet kellett szorgoskodnom, ha irodalomról volt szó, de ez nem előjog volt, hanem szolgálat.

Péter Bazsi tehát nagyszerűen vitte az egyesületet. Igazi vezető volt, mindenre figyelt, mindenkivel érdemben beszélgetett. Mindannyian tegeztük és idősebb testvérünknek tekintettük. Először csak amolyan csapatfoglalkozásokat tartottunk (bibliaórával, valamely téma megvitatásával), majd egyre sokoldalúbb tevékenységbe fogtunk. Vasárnaponként kirándultunk, hétköznap pedig a szegényeket látogattuk. Halas olyan kerületeibe mentünk el, ahol nagyon szegény családok éltek. Arról tudakoztunk, mit segíthetnénk, s ahol lehetett, segítünk is. (Nyilván az egyház támogatásával, hiszen élelmiszert, ruhát vitünk.) A kegyességen kívül azonban volt valami tényfeltáró szenvedély is ebben a munkában, legalábbis abban, ahogy a tapasztaltakat megbeszéltük. Nem tudom, mit tudhatott Péter Balázs a falukutatásról, de úgy irányította a dolgot, mintha tudott volna róla. Számomra mindenesetre döbbenetes élmény volt. Addig is tudtam, hogy vannak szegények, de a nyomor és a társadalmi alávettség valósága most ütött meg először.

...Elgondolkozom ma is néha, vajon másként alakult volna az életem, ha nem kerülök a kiskunhalasi KIE-be? A dolog annyiban mégsem sorszerű, hogy akkoriban voltak más hasonló közösségek is, amelyekben ugyanezt az élményt meg lehetett volna szerezni. De, hogy akkor és ott ez mégiscsak így sikerült, az bizonyára sok mindent meghatározott. Ott kaptam fogalmat először arról, mi a közösség, s ott sejtettem meg valamit abból, mi a nép.

Amikor év végén bejelentettem Péter Bazsinak, hogy elmegyek Halasról, és Sárospatakon járok majd iskolába, komolyan beszélt velem. Arra buzdított, hogy amit náluk tapasztal-

tam, próbáljam megteremteni Patakon is. És természetesen mindenütt, ahová majd kerülök.” (7)

Mondjam azt, hogy ez az apostolság szelleme? Amit itt tapasztalsz, valósítsd meg másutt, és természetesen mindenütt, ahová kerülsz! Nem vész el az az ember, aki ama bizonyos változó anyagi és egyéb erők hatásában ezt a közösségi élményt formálja világgossá.

Mi köze van mindennek az egyházhoz? Az, hogy az élő szervezetek felépítésében, működésében sok hasonlóság van. A történetünkben is. A háború után nemcsak a társadalom kezdett új életet, de új életet akart kezdeni az egyház is. Ha nem is olyan harsányan és öntudatosan, hanem inkább félve, a múlt hibáival megterhelve. De az új társadalomban megszerveződött közösségekkel egyidejűleg – még ha sokkal kisebb mértékben is –, a hívő fiatalok is megtalálták egymást, s közösségekig ugyanúgy átélték azt a hivatást, hogy nekik kell megforgatniuk a világot. A keresztény kisközösségek élete sem volt töretlenül fejlődő, megtorpanások, zsákutcák itt is akadtak. Lett elit, amin a legidősebb tennivalókat a hithez leghűségesebben megfogalmazó réteget értem, s ez az elit, a maga útján, szintén megtette a negyven esztendő. Mire jutott? Hogyan értékeli munkáját, helyzetét? Milyen lesz a közérzete, ha látja, hogy a jézusi gondolatot még az egyházban is csak egy keskeny vonal képviseli a történelmen át, s ez a vonal kihívja mind a külső, mind a belső támadásokat? Kudarcélménye lesz, mert a világban, de még az egyházban sem jutott semmire? Jó, a világban, tegyük fel, nem is akart sem gazdag, sem nagy lenni, bár – tegyük hozzá – az anyagiak kérdését, a napi gondok hordásának kérdését másként látjuk középiskolás, egyetemista, illetve néhány gyerekes szülő korunkban. Amde vajon melyikünk ne vágya elismerésre, megbecsülésre, vagy már csupán arra, hogy békét hagyjanak neki abban az egyházban, amelyért mégis csak tett valamit. Ha már főpap vagy teológiai professzor nem kíván is lenni, vajon nem esne-e jól a szellemi, morális jutalom aprópénze? Ugyanolyan idiótává kell lennie, mint Gyarmati tudósa, vagy öngyilkossá, mint Asperján professzora? Ez nem szóvirág, mert a negyven év alatt volt már ilyen kudarcba fulladt papi élet, s ha a lelki halált még szörnyűbbnek tartjuk, akkor csak bővül a szerencsétlenségek száma. Még az egyházon belül is igaz a Shakespeare-idézet, miszerint „az Érdem itt koldusnak született, és hitvány Semmiségre pompa vár, és áru-

lás sújt minden szent hitet”? Nagyon nagy a kísértésünk arra, hogy ha már valamit odaadtunk Istennek, megpróbáljuk a fizetség egy részét az emberekől, az egyháztól előre megkapni. Ha nem kapjuk meg, akár valamilyen elvont formában sem, akkor letörhetünk, rezignálttá, fáradtá és keserűvé lehetünk, s ezt a levegőt ráraszthatjuk közösségeinkre is. Meg nem értővé, feszültté, követelőzővé válhatunk, elvárás helyett be akarhatunk vasalni valamit másokon, talán éppen azért, mert mi nem, vagy mi sem tettünk vagy kaptunk meg egyéb dolgokat. Amint áldozatnak lenni önmagában nem erény, ugyanúgy tudnunk kell, hogy a történelem által elének adott szerephez felnöni kemény erkölcsi próba. (8) A feladatra, a vállalt szerepre igent mondhat az éretlen ember is, de a szerephez – amely lehet, hogy mindig, örökké meg fog haladni minket – nos, a szerephez hűségessé maradni élethivatás, örökös értelmiségi munkát feltételező tevékenység. A szerep és az azt betöltő akarat ember eredményei között állandó a feszültség, s mindezt befolyásolja az a bizonyos külső erőter, amelyben életünk eltelik. A jellem, amely elvállalja ezt a feszültséget, nem adottság, hanem küzdelem eredménye. A jellemes ember tudja, hogy a megnyugvás itt a földön nem érhető el. A „mindig kételkedni” szükséges parancs, saját tegnapi igazságunkban is, de legalább minden lényeges kérdést újra és újra fel kell tenni. (9) Azért kell feltenni, hogy holnap is tudjunk élni, cselekedni, hogy a holnap számára is ki tudjuk bontani az igazságot. Elsősorban nem prédikálni vagy ostorozni kell, hanem feltárni a valóságot, minél objektívebb módon. Az értékes, a becsületes embert ezzel nyerjük meg. Azokban nincs sok köszönet, akik prédikációkra, engedelmeskedtető ostorozásokra mozdulnak meg. A valóban értelmét használó ember törekedni fog, hogy a jót válassza. És a vállalt jóért odaadja pénzét, nagyságát, amint minden mozgalom teszi felfutó korszakában. A lerámolás tehát a feladatunk? Ha jobb nincs, ám legyen! De a lerámoló profétánál többet tesz az, aki mindig meg tudja mutatni a holnapi célt, aminek az erejében önként vállalkozunk mindazt, ami miatt – perspektíva hiányában – keserű költői sorokat idéznénk.

Azért kell értelmiség az egyházban, hogy az egyház ne tűnjön el a Föld színéről. Azért kell értelmiség az egyházban, hogy ha az emberi ostobaság és hiszékenység még tovább éltet hazug tartalmakat, formákat az egyházban, akkor legyen, aki megszabadítsa

ettől. Azért kell értelmiség az egyházban, hogy amikor a küzdők egy csoportja megfárad vagy elkeseredik, akkor legyenek olyanok, akik lerámolás helyett az emmauszi út és vacsora légkörét varázsolják elő, amelyben lángol az ember szíve a történések *értelmének* hallatán.

Az egyház értelmiségén – ugyanúgy, mint előbb – azokat értem, akik használják az értelmüket. Ebben a felfogásban ismét egymásra talál a földműves, a kézműves és a szellemi munkás, ha Istentől kapott értelmével kutatja Isten terveit. S mert az igazság kimondásához nincs előre váltott jog, az igazság kimondása, birtoklása nem fűződik álláshoz, ranghoz. Korábbi igazságok egész sora sem igazolhatja a tévedést, s az értelmiség feladata, hogy ezt tudja, képviselje. Végezetül, az értelmiségnek elég értelmesnek kell lennie ahhoz, hogy azt is tudja, mi annak a sorsa a világban, akibe be-
leáradt Isten Értelme.

„Kik csinálták az ötvenes éveket?” – kérdi Litván György az ÉS-ben. Én is, válaszolom, mert 13-tól 53 éves koromig csináltam a 60-as, 70-es éveket is, meg a 40-es és a 80-as évek felét. Akár semmit sem tevéssem, akár mindennapi tanulásommal, munkámmal. Együtt éltünk ebben az országban hívők és nem-hívők, új eszmék iránt lelkesedők, arra életüket feltevéők, indulókat éneklők, illetve hűségimákat mondók, konzervatívok és reformerek, veteránok és veteránokat félreállítók, jellemesek és karriéristák. A java a szívét, lelkét beleadta, ezért cseng számomra ismerősen minden őszinte hang és érvelés, ezért próbáltam profán indítással eljutni olyan vizsgálati szempontokhoz, amelyekkel érdemes végignézni saját indulásunkat és életünket, mai helyzetünket, gondjainkat, bánatainkat, sérelmeinket, s az értelem Lelke segítségével meglátni előrejutásunk követhető lépését.

6. Isten Szent Lelke, szállj ránk!

Jusztinosz, a második századbéli görög apologeta, 155 körül írt művében így lelkesedik: „Mert minden, amit bárki helyesen mondott, az miénk, keresztényeké: mivel mi Isten után a születetlen és kimondhatatlan Istentől való Értelmet imádjuk és szeretjük, ki értünk emberré lett, hogy szenvedéseink részeseként gyógyítson minket.” (10) Micsoda elfogulatlanság és nyitottság sugárik ebből az emberből 1800 év után is! Bárki mondhat állításokat, és a keresztény ember elfogadja, csak helyes, valóságának megfelelő legyen az, amit

mondott. Éppen 1800 évnek kellett eltelni, hogy ismét tisztességgel elmondhassuk Jusztinosz szavait, hiszen az út az ő világosságától az Index librorum prohibitorumig, azaz a tiltott, indexre tett könyvek jegyzékéig vezetett, s ezt az indexet csak pár évtizede szüntettük meg. A Hivatal ezen a friss evangéliumi szellemen is elvégezte denaturáló, embertelenítő munkáját, kétségtelenül a legnagyobb jószándékkal. Mennyi mindentől esett el Isten népe, mennyi igazságot ismert fel később, vagy már túl későn csupán azért, mert a Felelősök attól féltek, hogy Isten szava nem képes helytállni azzal az üzenettel szemben, amelyet a Lélek a természetben és a világi, Jézusról nem tudó gondolkodókra át nyilvánított ki. De 155-ben a hittartalom és a róla való beszéd még nem volt monopólium. Jusztinosz tehát akadálytalanul lelkesedhet Szókratészért, „akinek nem hitt senki”. Szókratész az „embereket ... arra tanította, hogy ... értelemmel próbáljanak eljutni az ismeretlen Isten) megismerésére”. Mások is voltak, „akik Krisztus előtt éltek, (és az) emberek javára az értelemnek megfelelően igyekeztek szemlélni és megítélni a dolgokat, de mint istenteleneket és különcöket mégis bíróság elé állították őket. Közöttük ... a legkiemelkedőbb Szókratész volt, akit ugyanazon vád alapján állítottak bíróság elé, mint most bennünket” – mondja Jusztinosz; „azt hozták fel ugyanis ellene, hogy ... a város által elismert isteneket elveti.” (Szókratész) „a tanításáért halt meg ... Krisztusban(!), akit Szókratész is részlegesen ismert.” (11) Hogyan? – kapja fel a fejét az ember. Jusztinosz nem tudja, hogy Szókratész időszámításunk előtt 469-től 399-ig élt? Krisztust nem ismerhette!

Jusztinosz azonban jól tudja ezt, oda is írta ezt a szót: „részlegesen”. Mert bár Szókratész személyesen nem ismerte Krisztust, de értelme által részlegesen igen, „hiszen (Krisztus) az értelem, aki volt és van, aki mindenben jelen van..., (akinek) nemcsak filozófusok és irodalomrok adtak hitelt..., hanem kézművesek és egészen egyszerű emberek is, akik dicsőséget, félelmet és halált egyaránt megvetnek, mert Krisztus a kimondhatatlan Atya erejéből való”. Persze, hogy részlegesen ismerték, hiszen akár Szókratész, akár Platón „a magvakat elvető isteni Értelme egy része alapján észrevett valami hasonlót, és azt jól elmondta, de a nehezebb dolgokban már egymásnak ellentmondóan vélekedtek, amivel megmutatták, hogy nem birtokolták az átfogó tudományt és a megcáfolhatatlan ismeretet”. Mert „minden Író az Érte-

lem beleültetett magva révén láthatta valamelyest homályosan a dolgokat”. (12)

Leszűröm az általam most fontosnak tartott tényeket. Először is Krisztus az Értelme is, és mindenki, aki a valóságnak megfelelő, értelmes állítást tud megfogalmazni, az ismer valamit Krisztusból, aki az igazság. Másodjára: tükörben látunk, homályosan, minden gondolkodó, legyen az nem-keresztény vagy keresztény, csupán egy darabját képes megragadni és kifejezni a teljes igazságnak. Így cseng egybe Jusztinosz mondanivalója Páléval vagy Max Planck-éval. Harmadjára: ez a látás szellemi közösséget hoz létre az emberiség gondolkodói között, mert Krisztus felfedett igazsága a kapocs, a felfedett igazság Krisztusban a kapocs közöttük. Így mindenki, aki becsületesen ragaszkodik a megtalált igazsághoz, az Krisztushoz kapcsolódik. Negyedjére: a Krisztusban felismert igazság összekapcsolja a filozófust és az irodalmárt a kézművesekkel és az egészen egyszerű emberekkel. Ötödjére: az értelem nemcsak az úgynevezett „művelt embereké”, hanem mindenkié, aki befogadja. Hatodjára: az isteni Értelmet befogadó emberek dicsőséget, félelmet és halált egyaránt megvetnek, készek önmaguk feláldozására.

Krisztushoz fordulni, Őt megismerni elég ahhoz, hogy túljussunk a nehéz időkön. A Krisztust részlegesen ismerő Szókratész méltósággal fogadta a vádat, hogy elveti a fennálló hivatalos teológiai tanítást. Méltósággal fogadhatta, mert az ő igazsága nagyobb volt, igazabb volt, mint bíráié. Az első keresztényeket is ugyanezzel a váddal állították törvényteleneké elé, s minden rendű-rangú hívő meg tudott állni a vádlók előtt, mert igazabb igazsága volt, mint a hatalom embereié. Az idők végezetéig mindenki megállhat majd az istentelenségről szónokló bíróságok előtt, ha igazsága teljesebb lesz, mint azoké, akik a katedra magasán ülnek. És ennek a teljesebb igazságnak elégnek kell lenni a csüggedtséggel, a depresszióval, a megzavarodottsággal, a kimerültséggel, a semmibe való elmenekülni akarással szemben.

Isten Szent Lelke, szállj ránk!

A Fiú már majdnem 2000 éve nincs közöttünk. Nem tartozunk azok közé, akik láthatták Őt, hallhatták igazságát, és az igazság erejében tanúságot tehettek róla. De őrzöm a kezemben a múlt tanúinak üzenetét, és minden helyzetben, újra és újra igyekszem belőle megismerni a mának szóló igazságát. Őrzöm polcaimon az értelemre ébredt ember minden igaz megisme-

rését, mert Isten ott van a tudás lapjain. Az elmélkedés és az ima műhelyében születik meg a látásom, az elhatározásom, amely egyesíti tudásomat és akaratomat a cselekvésre. Mi a hatóerő, az ismeretlen tényező, amely egységbe hozza az igazságokat, megmozgatja lelki erőmet, ellenőrzi terveimet, majd munkára, tanúságtételre mozgósít? Ami látást megvalósít, tanácsot ad és segít dönteni, felszítja lelkesedésemet, bátorságot ad? Mi az a hatóerő, amely megvan a Krisztus igazságára ébredt filozófusban és kézművesben, irodalmárban, és földművelőben?

Isten Lelke, a lelkiismeret.

Ahogy minden igazság és megértett dolog az Értelem, a Krisztus egy darabja, úgy a bármely embert igaz cselekedetre vezérlő lelkiismeret Isten Lelkének egy darabja, azaz Isten Lelkének hatása az emberben. Bármely emberben, aki nem vakította meg a szemét igaz tények előtt, aki nem küzd szántszándékkal az igaznak megismert tények elfogadása ellen, aki nem dacol gögösen az igazság megvalósításával szemben. A Lélek által ismertem meg a Hegyi Beszéd tanítását, a lelkiismeretem igazolja, hogy boldogok azok, akik szegények, szelídek, akik sírnak, éheznek a *dikaiozsinét*, irgalmasok, tisztaszívűek, békességcsinálók, üldözöttek. Nem lehetek lelkiismeretes ember, ha nem teszem azt, amit igaznak, valóságosnak ismertem meg. *Ennyi* az egész, és semmi más. Semmi misztika és látomás, ködös transzcendencia, tömjénfüst vagy ájtatosság. Szakrális terminológia vagy öltözék. Ezt mindenki érti, ezt mindenkinek érteni kell, aki nem a Sátán cimborája. Leülök egy másik ember mellé, vagy járkálok vele, és csak ennyit mondok: Légy lelkiismeretes! – és előre ment a világ. Ennyit kell mondani, így kell beszélni, érthetően, mindenki által érthetően, mint Jézus, amikor azt mondta: Többé ne vétkezz! Csak érthető tanítás köthet össze minden embert.

Isten Szent Lelke, szállj ránk!

Az embereknek elégük van a szó-noklásból, a prédikációkból csakúgy, mint a parancsuralmi jelszavakból, az ideológiák és népvezérek agitációiból. Az emberek nem akarnak már szenvedélyesen hadonászó vezetőket látni sem ornátusban, sem egyenruhában, sem polgári öltönyben. Az embereknek elégük van a különféle hittek és ideológiák hamis profétáiból. „A profétálás nem időszerű” – mondják, mert észrevették, hogy a proféták meghíztak és gazdagok lettek, miköz-

ben milliók könnye folyt, folyik, és meg kell halniuk millióknak, akik hiába jöttek a világra. „A profétálás nem időszerű” – ez a legfinomabb kifejezés, amit egy csalódott ember mondhat, ha felindulásában nem ragad korbácsot vagy géppuskát, hogy megszabaduljon butítóitól, elnyomóitól, vérszívóitól. A proféta csak egyféléképpen nézhet szembe a bázison összevert emberekkel: úgy, hogy őt is összeverték. A proféta csak akkor nézhet szembe a bázison élő kisemmizettekkel, ha neki sincs semmije: se pénze, se kenyere. A proféta csak akkor nézhet szembe a bázissal, ha tanúságtévő, ha lelkiismeretes, azaz a Lélek által vezetett ember, ha tanúságtévő arról a profétáról, akit megölték, pedig bűn nem volt benne, de egészen benne volt Isten Lelke.

Isten Szent Lelke, szállj ránk!

Hogy ne gondoljuk magunkat igaz profétáknak addig, amíg parancsnak nem ismerjük azokat a törvényeket, amelyeket parancsba adtál! Hogy ugyanúgy tiltakozunk a Lélekben a gazdagság ellen, mint a katonai szolgálat ellen! Tiltakozunk a Lélekben a másokat sírásra vivők ellen, tiltakozunk a Lélekben irgalmatlanság ellen, az ellen, hogy üldözzék azokat, akik éheznek és szomjúhozják az Istennek tetszést! Jézussal közösségben élő lelkiismereti tiltakozók kerestetnek! És még többet érő emberek kerestetnek! Olyan embereket keres Isten, akiknek a lelkiismeretük nem hagy nyugtot mindaddig, amíg becsülettel be nem töltik azt a szerepet, amit a történelem által elébük adott. Ezek az emberek nem állnak meg a tiltakozásoknál, hanem építő műveket alkotnak, hogy jobb legyen a világ. Ehhez a Lélek adja majd az ötletet, s a lelkiismeretükben benn lévő Lélek fogja segíteni őket a megvalósításban.

Isten Szent Lelke, szállj ránk!

Nem mondom azt, hogy soha még ennyire nem volt szüksége a világnak, az embereknek, az egyháznak arra, hogy Lélekben igaz profétái, azaz igazságra törekvő lelkiismeretes emberei legyenek. Azért nem mondom, mert mindig szükség volt rájuk.

Megállok, s ezt a két mondatot tanúként meghagyom.

E két mondat legyen tanúja a belőlem feltörő feszültségnek.

Soha még ennyire nem volt szüksége a világnak, az embereknek, Isten népének arra, hogy igaz, elszánt, félőrült profétái legyenek – szeretném beleordítani elsősorban a saját fülembe, de mindenkiébe az egész világon. Soha még a Nagy Robbanás óta nem

volt ennyire szükség a profétákra! Mert ha nem lesznek jajongó és félőrült proféták, akkor ez a rohadt világ darabokra szakad, és a Természet viogyoraként szikrázik bele a jéghideg Semmibe. Ha nincs Isten, akkor egy groteszk játék halott tanúinak hullái szóródnak szét, de ha van, akkor a borzalmak órái következhetnek, hiszen megjelenik az Emberfia, és nem talál se hitet, se Földet, csak templomok és kegyeszek törmelékeit, megégetett, felakasztott, lefejezett, kerékbe tört, gázkamrában megfojtott dicő mártírok sírköveit.

Isten Szent Lelke, szállj ránk!

Innen nem mehetek el depressziós-ként, sorsa miatt nyavalygó jó emberként. Elmehezek innen imában megrendülten, és elmehezek innen csak jajgatni tudó félbolondként. Mert még örültek is jobb lenni, mint semmit sem tenni a Fenyegetés ellen, ami véget vet a létnek. Még mindig jobb eretneknek minősülni, mint szó nélkül tűrni az értelmetlenséget. Még mindig jobb tönkremenni, mint együttműködni egy papi-politikai akcióval, mint szövetséget kötni éhezők, szegények, megkínzottak, becsapottak feje felett a Nagy Mészárlásra. Még mindig jobb az embernek fehérre mosni ruháját a Bárány vérében, mint véres kezekkel állni oda az ítéletre. Mindig jobb az embernek életét adni a barátaiért, mint megölni ellenségeit.

Mindig jobb szeretni, mint örökre meghalni.

Hátha megmarad a világ!

Isten Szent Lelke, szállj ránk!

(Vége)

Jegyzetek

(1) Kovács Imre, *Költő másodálásban*. Magyar Hírlap, 1985. január 12., 4. old.

(2) Bibó István, *Összegyűjtött munkái*. 2. kötet. EPMSz (Bern) kiadása, 368. old.

(3) Vitányi Iván, *Közösségeim*. Valóság, 1984, 12. szám, 12-13. old.

(4) Tóth Sándor, *Burgenlandi jegyzetek*. Új Ember, 1985. január 13., 5. old.

(5) Bibó István, i. m., 343. old.

(6) Vitányi Iván, i. m., 10. old.

(7) Uo., 9. old.

(8) Ungvári Tamás, *A halál nem alibi*. Élet és Irodalom, 1985. június 14., 5. old.

(9) Vitányi Iván, i. m., 30. old.

(10) Jusztinosz, II. *Apologia*. Ókeresztény írók. 8. kötet. Szent István Társulat, Budapest, 1984, 131. old.

(11) Uo., 128. old.

(12) Uo., 128. és 131. old.